Puntaires a Calaceit
Gran èxit de la IV Trobada organitzada per l'Associació de dones Kalat-Zeyd

Pedro Arrojo a Beseit
El darrer Premi Goldman participa en els actes organitzats per commemorar el Dia Mundial del Medi Ambient

Conveni amb el Govern d'Aragó
El Centre Dramàtic d'Aragó i el Teatre Espai Pirineus de Graus intercanviaran les seues activitats

TEMPS DE FRANJA

Alta Ribagorça
Baixa Ribagorça
Llitera
Baix Cinca
Matarranya

Revista de les Comarques Catalanoparlants d'Aragó

1,80 €

Any 4 • núm. 29 • La Franja, juliol-agost de 2003

MARIO SASOT

El sol de mitjanit a Kiruna (Suècia)

Kiruna (Suècia)

Un país multilingüe

EDITEN:
Associació Cultural del Matarranya
C/ Pla, 4, 44610 Calaceit, Tel. 978 85 11 52
A/e: associació@matarranya.com
Consells Locals de la Franja
Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA
Apartat de Correus 116, Fraga (Baix Cinca)

DIRECTOR:
Màrio Sasot

COORDINADORS:
Josep Galan, Enric Marqués
i Hipòlit Solé

COL·LABORADORS:
C. Alcover, D. Badia, S. Barber, A. Bengochea, F. Blanch, M. Blanc, J. Boix, D. Borbon, V. Borbon, T. Bosque, A. Capdevila, J.A. Carrégalo, J. Cases, C. Castany, A. Castellnou, A. Enjuanes, J.L. Escuer, M. Espitia, J. Espluga, P. Fontoba, R. Ferrer, G. Francino, J. Galan, Q. Gibert, M. Gimeno, À. Huguet, V. Ibarz, V. Labara, O. Labat, P. Labat, J. Laforga, C. Lapresta, A. Larrégola, J.A. Llerda, E. Marqués, C. Martí, M. Martínez, Mauri, C. Massagué, M. Mateo, D. Maza, C. Mesalles, I. Micolau, J. Micolau, G. Miret, J. Montclús, H. Moret, J. Motis, A. Orús, J. Pallarol, J. Puche, A. Quintana, Ll. Rajadell, F. Ricart, M. Riu, M.C. Roca, E. Sabaté, A. Sáez, J. Salleras, M. Sampietro, J. San Martín, C. Sancho, X. Sebastià, J.L. Seira, A. Serés, J. Seuma, R. Sistac, R. Solana, C. Terés, R. Ventura, P. Vidal, D. Vidallet, G. Xacon.

CORREU ELECTRÒNIC:
tempsdefranja@wanadoo.es

SUBSCRIPCIONS I PUBLICITAT:
974 47 19 93 / 93 805 02 70

MAQUETACIÓ I IMPRESSIÓ:
Gràfiques del Matarranya, SL
grafiques@matarranya.com

DIPÒSIT LEGAL: TE-88/2000
ISSN: 1695-7709

EN VENDA A:

Albelda
Estanc Conchita
Calaceit
Papereria Abàs
El Torricó
Llibreria Pilarín
Fraga
Llibreria Badia, Estanc Bollic,
Llibreria Cabrera
Lleida
Llibreria de la Generalitat
Mequinensa
Papereria González
Reus
Llibreria Gaudí
Saidí
Llibreria Panadés
Saragossa
Kiosko Hermanos Vidal
Tamarit
Estanc Patrito
Tortosa
Llibreria El Temple
Vall-de-roures
Llibreria Serret

Per una trobada en condicions

Una de les activitats més importants que fa l'Associació Cultural del Matarranya durant l'any és la Trobada Cultural. Però aquest any no es podrà fer. Són dos els motius que ens han fet decidir a la Junta de l'Associació a no celebrar la trobada enguany. El primer és la falta de diners. Molts dels ajuts que rebem, primer, hem de pagar naltres i després ens envien els diners subvencionats i les diferents entitats que ens subvencionen triguen una mica en pagar, per lo que durant un temps estem amb la caixa buida. Però això no tindria que haver estat un problema insalvable, ja van tindre este mateix problema l'any passat i van trobar finançament. El motiu més important, és que no hem trobat un poble que vulgués fer aquest any la trobada. Per un moment, pareix una notícia no gaire bona, però no és així, tot lo contrari. Com que al mes de maig hi van haver eleccions municipals, algun ajuntament ha canviat, el pressupost de cultura està assignat o pràcticament gastat, per això, cap dels tres ajuntaments amb que ens vam ficar en contacte volie fer la trobada aquest any. La volen fer en condicions, amb pressupost, amb temps, en coordinació amb les altres entitats culturals del poble…

És una pena que aquest any no es faigue la Trobada Cultural, però, és un motiu d'alegria veure com els ajuntaments li donen molta importància a la nostra Trobada i per això la volen fer sense presses i en les millors condicions possibles.

s u m a r i

2 **Editorial**

3 **Salutació del director**

3 **Cartes dels lectors**

4 **El Matarranya**

7 **El Baix Cinca**

10 **Entrevista**
Carles Barrull i Enric Marquès, membres fundadors del Centre d'Estudis Ribagorçans

12 **La Llitera i la Ribagorça**

15 **Tema del mes:** Llums i ombres d'un país multilingüístic (I)

16 **Aragó**l

17 **Gent de Franja**

18 **Països Catalans**

19 **Opinió:**
Literatures estatals *vs* literatures lingüístiques

salutació del director

En aquest número parlem molt de convenis de col·laboració entre institucions. A Graus, el conseller (o potser ja serà exconseller quan ixquen estes pàgines?) Javier Callizo i el batlle de Graus Ramón Miranda signaren un acord per aprofitar les sinèrgies del Centre Dramàtic d'Aragó i el Teatre Espai d'aquesta vila. Generalitat i DGA també han signat un conveni de col·laboració mútua en matèria educativa. Fins i tot els bombers d'un i altre costat de la ratlla catalano-aragonesa han signat un compromís de socors mutu per apaigavar el foc al Matarranya. Aquests acords s'afegeixen al signat no fa gaire temps pels consellers de Medi Ambient, Alfred Boné i Espadaler per a protegir l'entorn de l'Aiguabarreig.

Potser aquest seria el camí més curt per a assolir la normalització lingüística. Mentre no arriba la Llei sobre Matèria Lingüística anunciada per M. Iglesias en el seu discurs d'investidura, serà qüestió de potenciar convenis parcials entre Ajuntaments i Comarques amb la DGA, Jutjats, Salut, Foment, etc. per a aconseguir la retolació bilingüe a edificis públics, relació administrativa en català, o un conveni propiciat pel Consell Assessor de TVE per a aconseguir en les desconnexions regionals alguns espais per a programes en llengües minoritàries, per exemple?

I així, de conveni en conveni, fins a la victòria final.

Màrio Sasot

cartes dels lectors

És nostra i la volem conservar

Al núm. 26 de *TdF*, es publiquen les dades del Manifest de Mequinensa, pel reconeixement i la dignificació de la llengua.

Es eloqüent i significatiu el comportament dels regidors del PP envers aquesta qüestió, ja que, de 153 regidors que tenen a la comarca, tan sols 18 han signat el manifest, es fa evident que la cultura no és el seu fort ni la seua prioritat.

És incomprensible (o no tant) com es pot estar en contra de l'aprenentatge d'una llengua que és la nostra, estar en contra de la seua normal utilització en qualsevol àmbit.

Caldria fer una tasca de pedagogia per explicar el fenomen i la riquesa cultural que representa el que al nostre país existeixen quatre idiomes oficials, parlats, escrits i llegits. Potser seria bo que igual com a Galicia, Euskadi i Catalunya és obligatori l'aprenentatge del castellà, a la resta del país, si més no s'aprengueren encara que fore a un nivell bàsic la resta d'idiomes de l'estat.

Tal com diu en Miquel Blanc al mateix *TdF*. «…que la supervivència de la nostra llengua catalana a la franja i al Matarranya, després de vuitcents anys i amb totes les dificultats que hem tingut i encara tenim, és un dels més grans misteris i un dels atractius d'este Matarranya Màgic.»

Això en Miquel Blanc ho va dir al I Congrés Nacional «El Matarranya Màgic» i al tenir de fer la seua intervenció en castellà, per problemes en la traducció. Com em suposo que els assistents al Congrés eren del país i estic segur que la majoria entenia i parlava més d'un idioma estranger, igual haurien de fer un esforç per tal d'entendre els idiomes del seu país al temps que enriquirien el seu bagatge cultural.

Acabo este escrit tot recordant les paraules que el nostre gran poeta Desideri Lombarte posa en llavis d'aquella dona de Pena-roja dient-li al que no va saber trobar el castell, tot obrint aquest diàleg «*si se siente aragonesa / no le gustaria hablar el castellano, que es la lengua oficial en Aragón?* / ai si que m'agradaria saber parlar en lo doctor i entendre bé al capellà, com lo parlen tan bé no en plegues ni la meitat./ Això, o que ells aprengueren la nostra llengua, i avant…/ *Eso no buena mujer, que es una barbaridad. Bastante esfuerzo les cuesta el latín que han de estudiar, i el francés, inglés i el griego./ ¿y usted quiere obligar a aprender lo que aquí se habla?* / Jo no vull obligar a res. Però miro-ho ben mirat: natres ne som més de mil i ells, com los dits de la mà, no deuen passar de cinc. No seria més barat que només n'estudion cinc, que obligar mil a estudiar. «i acaba dient» Mig de broma, mig de veres, jo vull que quedo ben clar, i vostè no se m'enfado, que tenim dret a parlar la llengua que hem parlat sempre, i això ningú ho pot privar, que la parlem perquè es nostra i la volem conservar.» Això és visió de passat, present i futur.

Antoni Roca
La Freixneda / BCN

TEMPS DE FRANJA
Revista de les comarques catalanoparlants d'Aragó
SUBSCRIU-T'HI
974 47 19 93
93 805 02 70

COETS

Jugar en castellà

He passat estos dies de Sant Joan a la platja de Cambrils en los meus néts, un parell de bessons de quatre anys, molt entremaliats, que es diuen Guillem i Arnau. Una cosa que m'ha sorprès és el fet que jugaven amb els indis i els vaquers, fent córrer cavalls i carretes i la conversa que sostenien entre ells era indefectiblement en castellà. I això que són de Barcelona, que van a un col·legi on s'ensenya en català i que l'ambient familiar complet en què es mouen està totalment decantat cap a l'ús i conreu de la nostra llengua. Haig de dir que, quan jo era menut, me'n recordo que també solia parlar tot sol en castellà, mantenint diàlegs entre les fitxetes que figuraven que eren soldats o qualsevol cosa, sempre imitant la llengua dels herois i personatges de ficció que llavors sentíem o llegíem exclusivament en castellà a les pel·lícules i tebeos. Però jo llavors, en els pitjors temps del franquisme més tronat, ni tan sols sabia que existia una llengua, la nostra, que es podia escriure i emprar per a qualsevol situació de la vida normal. No concebia altra manera de parlar, fora de l'àmbit familiar més estricte, que la que m'ensenyaven a l'escola, la de la ràdio, la de les cançons patriòtiques. I resulta que els meus néts, criats en català parlat i escrit, que senten la TV-3 o el canal 33, que canten un munt de cançons populars catalanes i que tenen amb prou feines uns coneixements rudimentaris del castellà, quan juguen no se'n poden estar de parlar en la llengua espanyola. Serà que és la més apta per simular violències? Estic amoïnat.

Miquel Blanc

Pedro Arrojo defensa el medi ambient a Beseit

■ **Josep Puche**

Pedro Arrojo en una de les guanyadores del concurs organitzat per PLADEMA

El professor Pedro Arrojo, guanyador del premi Goldman per a Europa d'enguany (guardó conegut com el «Nobel» del medi ambient), va participar a Beseit en los actes organitzats per la Plataforma en Defensa del Matarranya (PLADEMA) en motiu del Dia Mundial del Medi Ambient. Arrojo va ser l'encarregat de lliurar els premis als guanyadors del concurs organitzat per PLADEMA entre els escolars dels pobles del Matarranya, que van omplir el local beseità del Palau amb dibuixos, poesies i relats referits al seu entorn natural. El Premi Goldman 2003 va guanyar-se la simpatia de petits i grans amb la seua humanitat, humilitat i capacitat per explicar, amb emotivitat i rigor científic, la necessitat de defensar el medi ambient per garantir un futur sostenible. Arrojo, un dels principals impulsors de les campanyes contra el trasvassament de l'Ebre i contra l'actual model de Plan Hidrológico Nacional, ha donat a la fundació Nova Cultura de l'Aigua l'equivalent als 21 milions de pessetes amb què està dotat lo prestigiós premi que ha rebut recentment.

Mostra dels dibuixos sobre l'entorn natural que han participat al concurs organitzat per PLADEMA

VILES I GENTS

Els maquis a la serra Molina

A la serra Molina, entre els termes de la Vall del Tormo, la Freixneda i Valljunquera, cap al 1947 petites partides de maquis duren a terme diverses accions guerrilleres.

Una va tindre lloc a la carretera de Valljunquera a la Freixneda, on els maquis van aturar i cremar un autocar després de fer baixar els passatgers, molt a prop de Valljunquera. En esta acció van matar a un caporal de la guàrdia civil que anava dins del vehicle. Després d'aquesta acció, el 29 de novembre, hi van haver moltes detencions a la Freixneda com a represàlia. A la Torre del Comte, el 15 de novembre de 1947 els guerrillers van derruir un pont de la via del tren. A la Vall del Tormo, un grup de maquis disfressats de ferroviaris van introduir-se a l'autovia de la línia Saragossa-Tortosa, van reduir els guàrdies civils de la vigilància del convoi i interceptaren les comunicacions. Després van fer baixar els passatgers i cremaren el tren molt prop de l'estació. Joaquinet, Joaquino i Rubén, guerrillers del 23 sector del campament de la Sénia, pareix ser que formaven part de l'escamot que operava a la serra Molina. Els dos primers foren empresonats per la guàrdia civil al 1948 i el tercer va morir en un enfrontament un any més tard.

Estes accions guerrilleres eren represaliades immediatament pel governador civil de Terol, el general Pizarro, amb ràpides execucions entre la població civil d'extracció republicana. Cap a 1952 el moviment maqui, sense els reforços promesos des de França i amb nombroses baixes, va haver d'anar reduïnt la seua activitat contra la dictadura del general Franco.

Carles Sancho

IV Trobada de puntaires de Calaceit. Un esdeveniment comarcal

Aumenta notablement la participació matarranyenca a la festa dels puntaires

■ **Antoni Bengochea**

Mª LUISA FERRER

L'Associació de Dones Kalat-Zeyd es pot sentir satisfeta de l'èxit de la IV Trobada de Puntaires. Si bé no s'ha batut el rècord absolut de participants (339 a la 2a Trobada, enguany 304), la 4a Trobada passarà a la història per l'excel·lent organització i per ser la primera que els participants de l'Aragó han superat numericament als de Catalunya, arribant a 100 els de la pròpia comarca. Els nombrosos assistents de Calaceit, Vall-de-roures, Fondespatla, Valljunquera, Queretes, Favara, Maella i Pena-roja van convertir la festa en un autèntic esdeveniment comarcal.

També va augmentar la participació de les localitats del Baix Aragó, com Casp, Alcanyís, La Puebla de Híjar o Albalate del Arzobispo (total 55 participants) o pobles més excèntrics com Farlete o Ballobar (Huesca).

S'ha d'afegir l'habitual concurrència de l'àmbit català: tres associacions de Reus, tres de Móra d'Ebre, les Borges del Camp, Corbera, Batea, l'Aldea, Mont-roig del Camp, Gavà, Masroig, Móra la Nova, la Torre de l'Espanyol, la Sénia, Maials i Ascó. Tot això fa de Calaceit un veritable lloc de trobada de les dos comunitats: Catalunya i Aragó.

A l'excel·lent organització de l'Associació de Dones Kalat-Zeyd, cal afegir el gran ajut manual i material de la gent del poble, especialment de tots els establiments així com l'aportació econòmica de les entitats locals i regionals. Això va fer que es puguessin lliurar, ni més ni menys, que quaranta premis.

L'acte es va obrir amb una cercavila a càrrec dels grallers de Calaceit; després hi va haver una degustació de productes típics i l'actuació del grup d'animació infantil que dirigeix la Glòria Martí. A continuació el lliurament de premis i regals i com a cloenda un dinar de germanor en el que van participar molts dels concurrents.

Esperem que un èxit com aquest pugui continuar en anys vinents.

Mª LUISA FERRER

Solstici d'estiu a la Freixneda

Rafael Ferrer

El dies 21 i 22 s'ha celebrat unes jornades culturals sobre l'observatori astronòmic situat a l'ermita de Santa Barbara de la Freixneda.

El dia 21 de juny a les cinc de la matinada un grup d'unes 200 persones van acudir a aquest privilegiat observatori per escoltar diversos escriptors, historiadors i astrònoms i veure aparèixer el primer raig del sol de l'estiu per l'horitzó.

Amador Rebullida, va donar una xerrada sobre el Racó Febrer i Santa Barbara. Amador és un erudit investigador d'observatoris astronòmics, va ser qui va descobrir l'observatori de la Freixneda i una de les persones que millor coneix les tradicions sobre els solsticis; va explicar el significat de les nombroses culles, que recollien les aigües de les plogudes i que tenien efectes terapèutics i màgics.

A una de les penyes a la vora de Santa Barbara Rebullida va descobrir fa anys una inscultura, (ara soterrada per unes runes que van llençar), d'uns 85 centímetres de longitud, gravada a la superfície horitzontal d'una roca arenisca que simbolitza un Ser Suprem, un Déu Celestial. La figura antropomòfica, segons A. Rebullida, té un eix vertical que representa el món travessant el firmament, figurat per un cercle obert per la part inferior, que també pot simbolitzar els genitals masculins i femenins. Bartolomé Bioque, un dels ponents de les jormades, va afirmar que està figura podria molt bé representar la comarca del Matarranya per la seva bellesa i les moltes lectures que es poden fer d'ella.

Prevenció d'incendis forestals
Recursos aragonesos i catalans contra el foc al Matarranya

Amb l'arribada de l'estiu i de les elevades temperatures, torna al Matarranya l'amenaça anual dels incendis forestals. La gran massa vegetal d'esta comarca fa necessari sumar tots els esforços possibles de cara a la preservació d'un entorn natural que inclou àrees tan emblemàtiques com los Ports de Beseit. La prevenció d'incendis, per a l'estiu de 2003, comptarà amb recursos no tan sols municipals –en què sovint predomina el voluntarisme per damunt de la capacitat econòmica–, sinó també d'administracions com el Govern d'Aragó, la Generalitat de Catalunya, la Diputació Provincial de Terol (DPT) i la Comarca del Matarranya. El passat 10 de juny, Vall-de-roures va acollir la signatura d'un conveni entre la Comarca, la Diputació Provincial i el Govern d'Aragó per reforçar al Matarranya el funcionament del servei d'extinció d'incendis forestals. L'acord té una vigència fins a l'any 2007 i compta, per al 2003, amb una dotació de 330.556 euros, dels quals el govern aragonès i l'administració comarcal n'aporten el 45,4% cadascun, mentre que la DPT se'n fa càrrec de la resta. El conveni a tres bandes per a la prevenció d'incendis al Matarranya s'afegix al signat el 25 d'abril passat entre el propi Govern d'Aragó i la Generalitat de Catalunya. Este acord entre autonomies preveu diverses col·laboracions mútues i accions compartides per a la vigilància i detecció de focs forestals en les zones limítrofes entre Aragó i Catalunya, com és el cas de la comarca matarranyenca.

Josep Puche

Saidí i el monestir d'Escaladei, al Priorat de Tarragona

■ **Albert Serés**

M. CALUCHO

Església de Saidí

Una de les dades històriques del poble de Saidí que són poc conegudes és la vinculació de la nostra vila, durant l'època medieval, a mitjans del segle XIV, amb lo monestir cartoixà d'Escaladei, al Priorat, a la província de Tarragona. Saidí pertanyie, a principis del segle XIV, a l'arquebisbe que fou primerament de Toledo i després de Tarragona, l'infant Joan d'Aragó. Aquest arquebisbe tenie una especial devoció pel monestir cartoixà, i no va dubtar en dotar-lo de mitjans econòmics per tal de finançar-ne la seua consolidació i expansió. En aquest sentit, Joan d'Aragó va donar els seus drets sobre els diferents tributs que pagaven los nostres avantpassats a la cartoixa prioratina. Així mateix, l'infant aragonès va deixar el poble de Saidí i les seues rendes com a testament a favor del monestir.

Los tributs i rendes dels saidinesos del segle XIV, fins a l'any 1.370 (any en què Saidí fou venut al lleidatà Ramon Cescomes) van anar a parar, doncs, a finançar l'engrandiment del monestir d'Escaladei. Dos van ser les principals destinacions del fruit de la suor dels nostres avantpassats:

• Lo manteniment dels monjos, lo nombre dels quals se va duplicar, de 12 a 24.

• La construcció d'un nou claustre i cel·les, per donar cabuda als nous cartoixans.

Val la pena fer una excursió al monestir d'Escaladei. Tot i que amb les desamortitzacions decimonòniques de les propietats eclesiàstiques la Cartoixa va quedar abandonada i en runes, encara es pot apreciar el que va ser el claustre de Joan d'Aragó, restes del resultat del treball de molts saidinesos de l'Edat Mitjana, restes que encara podem contemplar molts saidinesos del segle XXI.

ACTIVITATS D'ESTIU AL BAIX CINCA

Els joves del Baix Cinca no tindran temps d'avorrir-se aquest estiu, si així ho volen, ja que compten amb una gran varietat d'activitats per fer. Activitats organitzades per la comarca del Baix Cinca, els diferents ajuntaments i l'Estació Biològica de l'Aiguabarreig. Aquesta darrera organitza un any més els seus campaments de natura per aquest estiu, que tindran lloc entre el 17 i el 31 de juliol en la seua seu de Mequinensa. Una activitat en què es dóna especial importància al contacte amb la natura en un indret com el de l'Aiguabarreig. Per això s'hi faran activitats com anellament d'aus, manteniment de boscos, vigilància de nius, passejos en barca, a més de practicar esports com piragüisme, tennis, tir amb arc, etc.

D'altra banda, la comarca del Baix Cinca organitza també diverses activitats al llarg de l'estiu. A més dels cursos de natació que es faran en totes les poblacions de la comarca, també es comptarà enguany amb les anomenades «Escoles d'estiu», unes colònies urbanes que també tindran lloc en tots els municipis, amb un intens programa d'activitats. El Servei Comarcal d'Esports organitza a més un bloc d'activitats de caràcter comarcal, que se centralitzen en un municipi. En aquest cas destaquen el campus de futbol a Osso de Cinca, el de nanbudo a Ontinyena, i els de rem i piragüisme a Mequinensa, a juliol i agost. En l'apartat esportiu es compta també amb lligues de bàsquet, carreres pedestres i tornejos de petanca i bitlles. El programa es completa amb cursos de tennis, piragüisme, taitxi, aeròbic i aquaeròbic.

L'Ajuntament de Fraga també ha engegat una nova edició de les colònies urbanes «Gric i groc», en què hi solen participar més de cent setanta xiquets d'entre 4 i 16 anys, encara que són els més petits els que hi participen en més gran nombre, ja que són també els que necessiten ser atesos mentre sos pares treballen. La majoria dels xiquets que assiteixen a les colònies d'estiu són fills de treballadors, tant veïns de Fraga com de temporers que treballen en la campanya de collita de fruita. Les colònies urbanes tenen per objectiu cobrir el temps lliure dels xiquets de manera lúdica i creativa socialment. Entre les activitats que es desenvoluparan hi figuren excursions, piscines, activitats lúdiques i ludoteca.

Finalment, i com a gran novetat d'enguany, l'Associació de Minusvàlids Verge del Pilar de Fraga, en col·laboració amb el Consell Local de Juventut, han organitzat un camp de treball per a joves que tindrà lloc a Fraga del 12 al 31 del mes de juliol. Es tracta de la primera experiència d'aquestes característiques que se celebra a la capital fragatina, i es busca la convivència de joves amb minusvàlids, conèixer les seues limitacions i realitat, i formar-los en l'assistència a aquest col·lectiu.

Esta iniciativa s'emmarca dins del programa «Voluntariat i solidaritat». Per portar-la a terme, la DGA ha subscrit un conveni amb l'Associació de Minusvàlids Verge del Pilar, que rebrà una subvenció de 6.500 euros per desenvolupar aquest camp de treball. Es calcula que hi poden participar entre trenta i quaranta joves, alguns dels quals amb minusvalies i d'altres que es volen formar com a voluntaris i monitors d'acció social. L'objectiu és que ambdós col·lectius es coneguen i convisquen per afavorir la integració dels discapacitats. El camp de treball organitzarà diverses activitats per a tots els participants. A més, tindrà una seu física, un habitatge situat en el barri històric de Fraga en què els joves dormiran i conviuran.

Pep Labat

L'HAM

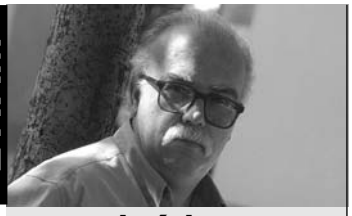

Altorricó i el PAR

A les eleccions municipals de 1999 es va presentar, dins les llistes del PAR, a Altorricó, el conegut *motor* del Rolde Choben i perpetrador de l'ortografia de l'orient-aragonès, *D. Éctor* Castro, que pretenia ser-ne regidor. Hi anava com a número **quatre** i amb possibilitats. Malauradament no va poder eixir elegit ja que, en aquella ocasió, el PAR només en va traure **dos**. Enguany, valent que valent, s'hi ha tornat a presentar com a número dos i, també, malauradament, no podrà gaudir de la banda de regidor perquè el PAR d'Altorricó només n'ha tret **un**. Malastrugança? No, mèrits propis. I quins són aquests *mèrits*? Senzillament tenir uns plantejaments copiats de la **ultradreta** valenciana: antiacadèmics i secessionistes. Això sí, militant en un partit de **centredreta**. Tenir uns plantejaments lingüístics a mil anys llum dels de la cúpula del seu partit que, com se sap, es va definir com Déu i la Universitat manen, al Parlament Aragonès al seu dia en un sentit totalment contrari al que ell manté. Anar fent malifetes amb l'escamot del Rolde Choben i obligar al Sr. Biel a desmarcar-se olímpicament d'aquestes activitats. Amb una mica de lògica, si el PAR vol traure **zero** regidors a Altorricó ja sap què ha de fer: a les pròximes eleccions posar-lo de número **ú**.

Com que tinc una certa admiració i amistat amb alguns batlles i regidors d'aquest partit i un deure d'agraïment que no es podrà pagar a la plana major del partit per la seua rotunda definició, no m'estic de demanar, a qui toque, que el posen en el seu lloc.

Josep Galan

Constitució dels Ajuntaments de la Comarca

Tots los pobles tindran l'alcalde de la llista més votada

■ **Jaume Casas**

Al final no hi va haver sorpreses: tots els ajuntaments del Baix Cinca tindran com alcalde el candidat de la llista que més vots va rebre en les eleccions del passat 25 de maig. En vuit dels onze municipis ja era meridianament clar qui seria elegit alcalde en l'acte de constitució de l'ajuntament que va tenir lloc el passat 14 de juny, ja que hi havia un partit que havia obtingut majoria absoluta. Així es va complir el previst i el PSOE tindrà alcalde a Fraga (Vicente Juan), Vallobar (María José Fontanet), Bellver (Jesús Alegre), Candasnos (Antonio Guisado), Xalamera (Martín Bayona) i Torrent de Cinca (José Evaristo Cabistañ). Per la seua banda, el Partit Aragonès també governarà en majoria absoluta amb José Luis Sanjuán, a Vilella de Cinca; i el Partit Popular ho farà a Osso de Cinca, amb Antonio Romero. En els tres municipis restants, Mequinensa, Ontinyena i Saidí, va caldre esperar l'elecció del passat 14 de juny, ja que cap partit havia obtingut majoria absoluta, però el factor determinant va ser la llista més votada. A Mequinensa va resultar elegida Magdalena Godia, del PSOE, amb cinc vots, els mateixos que el candidat d'IU i fins alesshores alcalde, Jaume Borbón, al rebre el recolçament del regidor del PAR.El regidor del PP va optar per abstenir-se. A Ontinyena Núria Soler repetirà com alcaldessa pel PAR, amb tres vots, en front dels tres vots del candidat del PP i l'abstenció del regidor socialista. A Saidí repeteix l'alcaldessa del PAR, Maria Teresa Font, que

M. CALUCHO

Vista general de Torrent de Cinca

als seus quatre regidors va sumar el vot de l'únic edil del PP, davant dels quatre vots del candidat socialista, Fernando Solsona.

Per a la Diputació d'Osca repetiran els batlles socialistes de Fraga i Bellver, Juan i Alegre, i l'alcalde d'Osso pel Partit Popular, Antonio Romero. En el nou Consell Comarcal el PSOE compta amb majoria absoluta, amb tretze consellers, per set del PP, quatre del PAR i un d'Esquerra Unida. En principi, es postulen per a presidir el nou consell María José Fontanet i José Evaristo Cabistañ.

Nou organigrama municipal

El grup municipal socialista a l'Ajuntament de Fraga assumirà la totalitat de les delegacions del govern municipal. Sota la batuta de Vicente Juan, els tinents d'Alcalde seran: Montserrat Villagrasa, Ángel Sorolla, Miguel Luis Lapeña, José Antonio Carrión i José Peralta. Quant a les delegacions, n'hi haurà un total de 17. Àngel Sorolla segueix com a regidor d'Hisenda i de Protecció Civil i José Peralta continuarà en les àrees d'Agricultura i Mercofraga. Per altra banda, Montse Villagrasa continua en la delegació de Sanitat, Consum i Cooperació, i assumeix la de Relacions institucionals, de nova creació. Rosario Jiménez segueix en Educació, deixa Cultura i assumeix la de Festes, substituint Tere Menén. José Antonio Carrión també segueix en les àrees d'Urbanisme i Acció social, i assumeix la de Barri històric i barris, substituint Francisco Tejero. Finalment, Carlos Becana seguirà com a delegat de Noves Tecnologies i s'incorporarà com a responsable de l'àrea d'Esports, en lloc de Miguel Ángel Orús.

Les principals novetats del nou organigrama són la creació de la delegació de Relacions Institucionals, que s'encarregarà de la relació amb les associacions i de la participació ciutadana i la de barris, que s'integra en l'àrea de Barri històric. També destaca el relleu que es produeix en l'àrea de cultura, en què Miguel Luis Lapeña substitueix Rosario Jiménez. El grup socialista ha passat de deu a nou regidors després de les eleccions del passat 25 de maig, la qual cosa ha fet que l'alcalde assumisca la delegació de Policia Local.

El PAR, amb dos regidors, i el PP amb, 6, passen a l'oposició sense cap responsabilitat de govern.

L'Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA adquireix fons documental

La Secció de Patrimoni el presenta a la fira de Fraga, Mercoequip

Pep Labat

La Secció de Patrimoni de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca IEA ha adquirit una sèrie de documents i llibres procedents de l'àmbit del col·leccionisme particular. Aquest fons va ser l'eix fonamental de la parada de l'IEBC-IEA a la fira anual de Fraga, Mercoequip. Coincidint amb l'organització la primera setmana de juny d'aquest esdeveniment, la nostra entitat ha aprofitat per donar-lo a conèixer a la població en general i a la premsa en particular. Amb aquesta compra, l'IEBC IEA inicia una política de recuperació del patrimoni de la comarca del Baix Cinca. L'Institut d'Estudis del Baix Cinca IEA no pretén formar un gran arxiu documental, sinó complementar els que ja existeixen a la nostra comarca a base d'aconseguir d'aquells documents i llibres que es posen a la venda procedents de col·leccions particulars, i que tenen un especial interès per a la història de la nostra comarca. Per una part, s'han comprat dos documents: el primer és un ban ben conservat i imprès a Barcelona el 18 d'agost de 1742, signat per *Don Antonio de Sartine*, *Conde d'Albi*, *Cavallero del Orden de San Miguel*, *del Consejo de Su Majestad*, *etc.* pel que estableix una duana a Fraga i a Tortosa, fronteres de Catalunya amb els regnes d'Aragó i València, respectivament; i el segon, un exemplar, també en un bon estat de conservació, del Diari de Barcelona del 22 d'octubre de 1828. Aquest conté un edicte signat pel fragatí *Don Domingo Maria Barrafon Viñals de Foix y Pérez, condecorat amb la creu del segon setge de Saragossa*, etc. Per una altra part, també s'han adquirit quatre llibres. Els dos primers analitzen l'obra del pintor Viladrich: *M. Viladrich. La obra del artista en ochenta y cuatro grabados*, imprès a Buenos Aires el 1926 (amb bones reproduccions de les seves obres) i *Miguel Viladrich* de Ramón Pérez de Ayala publicat cap al 1920 (amb làmines que reprodueixen les seves millors obres fins el moment). El conjunt es completa amb el llibre de l'historiador fragatí José Salarrullana y De Díos, *Documentos correspondientes al reinado de Sancho Ramírez*, publicat a Saragossa el 1907 i la reproducció feta a Madrid el 1980 del tractat de fisiognomia del segle XVIII d'Estevan Pujasol, *El sol solo y para todos sol, de la filosofia sagaz, y Anatomía de Ingenios*. Per últim, també s'ha aconseguit una peça d'indubtable valor arqueològic procedent també d'un col·leccionista particular: una destral prehistòrica.

ESTAMPES RIBERENQUES

Les raons d'un no

Francesc Serés

Se'm va demanar des de la Diputació Provincial de Saragossa la col·laboració en la redacció d'un llibre que explica això que diuen que és Aragó. No tinc res en contra de la persona que m'ho va demanar, tot el contrari, forma part d'aquest escasíssim grup de saragossans que mostren una certa comprensió per la qüestió del català a la Franja. Es tractava d'una invitació per redactar la veu «tierra» i es podia fer en català. Per què he dit que no? Doncs per la mateixa raó que he demanat que no s'inclogués el meu darrer llibre dins del Premi Pedro Saputo a obres ja editades, perquè ja n'hi ha prou de celebracions i de sopars institucionals i de quedar bé. La paciència, i no en tinc massa, té un límit.

Aquest llibre està format d'un total de cinquanta veus. Se'n deixen dues per l'aragonès i dues pel català, una de les quals, la meva, (i consti que ho vaig dir prou anticipadament perquè es busqués algú altre que ho volgués fer) quedarà buida. Com quedarà buit el meu lloc al Premi Pedro Saputo. L'actitud vergonyosa i vergonyant que tenen els successius governs fa que t'hagis de mirar de reüll qualsevol cosa que et proposen. Ja n'hi ha prou, d'aquest color.

Una de les raons que se'm donaven per intentar-me convèncer per redactar la veu en qüestió era que el llibre estaria incomplet sense el català (repeteixo que vaig dir que no amb prou temps per tal de què es pogués buscar algú altre que ho volgués fer). La resposta és clara: no és el llibre el que està incomplet sense veus redactades en català, és Aragó el que està incomplet sense una de les seves llengües.

Però és clar, si mires l'actual espectre polític, ja els va bé. Hem hagut de suportar dues legislatures horroroses per tal de veure si podíem homologar la dreta espanyola a l'europea i no ens n'hem sortit, la veu de la caverna encara els crida massa; tenim un PAR que segueix entossudit en enterrar la llengua; un PSOA tan ple de complexos que de vegades penses que en qüestions de llengua i cultura no és cap altra cosa que un simple apèndix ideològic dels anteriors(¿on són els que «defensaven» el català quan eren oposició, els que quan van al mèdia catalans defensen la llengua aferrissadament?, hauríeu de sentir-los parlant del català a Barcelona, només que demostressin aquí una centèssima part del que diuen allà…); i ja voldríem que la CHA defensés el català amb la mateixa vehemència amb què demana que les obres d'art de la Franja se'n vagin a Barbastre (¿què nassos haurien de fer a Barbastre?, ¿si tornen, per què no a Tamarit o a Fraga?). I les institucions provincials i autonòmiques, xarangues, costellades i muntanyes de caspa, les que vulgueu, com en els millors temps del neolític, però una altra cosa… Quina caspa i quina tristor.

Davant de tot això, el millor que crec que podia fer era, senzillament, dir que no. Organitzen un Premi Saputo i no tenen la decència de fer-ne un mínim de difusió. Fan llibres en català que s'estan malmetent en magatzems i que no s'envien a les biblioteques. S'acaba la legislatura i aquest govern no ha mogut un dit. La Llei, paper moll. I és com deia aquell, en això pensen igual els governants aragonesos que es proclamen de dretes i els que es vesteixen de progressistes. La diferència els acolloneix, és la història de sempre.

Carles Barrull Perna i Enric Marqués Blanco, membres fundadors del C

«Compartim amb ASCUMA i IEBC els objectius de tr

Els dies 9 i 10 de maig van tenir lloc a Benavarri unes Jornades convocades pel CERI sobre la identitat a la Ribagorça i les seues zones d'influència: el marc, la Sala d'Actes de la Casa de Cultura i una incomparable i acollidora capital de la Ribagorça.

En són organitzadors de l'acte i ànima del Centre. L'Enric Marqués Blanco, benavarrí de mena, 41 anys que, després de 14 anys de residència a Lleida, la Vall d'Aran, Madrid, França i Occitània, treballa d'administratiu a la Residència Municipal de la Tercera Edat de Barbastre.

Carles Barrull Perna, d'Areny de Noguera, és historiador i tècnic d'arxius, 25 anys i estudis universitaris fets a la capital del Segre.

Pregunta. Ho feu tot solets?

Resposta. Sempre busquem col·laboració que, en aquest cas l'ham trobat en la Diputació Provincial d'Osca, en l'Institut d'Estudis Altoaragonesos i, per suposat, en l'Ajuntament de Benavarri. A més coorganitza els actes l'Institut Aragonès d'Antropologia. No anem solets, sinó ben acompanyats. Això pel que fa a les Jornades, perquè, institucionalment, ja és sabut que tenim el suport i l'ajuda de l' IEA, del qual en som filials.

«Han creat una revista –RIPACURTIA– que, anualment, donarà compte de les Jornades».

P. Per què hau triat aquest tema?

R. Molts ciutadans i investigadors, conscients que aquesta comarca, trilingüe, amb frontera amb França i Catalunya, amb uns trets d'identitat molt accentuats, requereix un seguiment, que és el que s'ha intentat fer.

P. Quines han estat les línies?

R. Les Jornades les ham organitzat entorn a quatre eixos temàtics: llengua, literatura oral, patrimoni i la imatge de l'altre, temes que han anat a càrrec de Cecili Lapresta Rey, Hèctor Moret Coso, Josefina Roma Riu i Josep L. Espluga Trenc, respectivament. Va cloure els actes el President de l'Institut Aragonès d'Antropologia, Àngel Gari.

P. Els que hi ham participat ham pogut conèixer de primera mà l'opinió i les informacions que els ponents han anat donat. Els continguts com poden estar a l'abast d'aquells que hi siguin interessats?

R. Ham creat una revista –RIPACURTIA– que, anualment, donarà compte del contingut de les Jornades. Cap al desembre d'enguany calculem que l'haurem enllestit.

P. A qui arribarà?

R. Als socis nostres, als socis de l'IAA, a les llibreries de la comarca i a tots aquells amb qui sapiguem connectar. *TdF* pot ajudar-mos molt.

P. Com esteu de socis?

R. En aquest moments voltem els 30. Abastem les dos Ribagorces, la diàspora de Barcelona, Lleida, Saragossa…

P. Què significa *abasteu*?

R. Significa que els nostres socis poden pertànyer a la Comunitat Autònoma de Catalunya, a més de a la Ribagorça Occidental i Oriental. Abastem tot l'antic Comtat de la Ribagorça.

P. Què diuen els de Graus?

R. Com sabeu, Graus i Benavarri són les dos capitals de la Ribagorça. La Junta del CERI la formem 14 persones. La seu rau a Benavarri, com a capital comarcal, i les seccions mos les repartim.

P. Quines relacions teniu amb les altres associacions de la Franja? Perquè us considereu Franja, no?

«Cal que els nostres plantejaments siguen assumits pels companys de Graus».

R. Òbviament. Amb l'Associació Cultural del Matarranya, l'Institut d'Estudis del Baix Cinca i els Consells Locals de la Franja compartim els mateixos objectius: treballar per la nostra llengua –catalana– comuna i per la cultura de les nostres comarques.

P. Si compartiu els objectius també compartireu l'estratè-

Centre d'Estudis Ribagorçans (CERI)

reballar per la nostra llengua»

gia. Em refereixo a una possible integració dins la Plataforma en defensa de les Llengües Minoritàries d'Aragó o en la revista *Temps de Franja*… per posar dos exemples.

«Estem a disposició de tot aquell que vullga acostar-se-mos».

R. Estem consolidant els nostres Estatuts. Cal que els nostres plantejaments siguen assumits pels companys de Graus. Per a ells això pot semblar un altre món. Cal connectar postures. Som com una parella que ha de treballar junta i, alhora, respectar les particularitats de l'altre. De moment col·laborem en tots els fronts en què podem. A la curta o a la llarga, la integració seria de desitjar.

P. Sou gent jove ? Teniu *vella guàrdia*?

R. A part de nosaltros dos, per aquí campen la Glòria Francino, el Ramon Sistac, el Miquel Estaña, l'Óscar Jané, de Lleida, José Ramon Piqué, de Vilaller. Josep Martínez… Per part dels grausins, José Miguel Pesquer, president del CERI, Jorge Mur, Ángel Gayúbar, sotspresident, Jorge Nuño, Carmen Castán..

P. Tu, Carles, ets el secretari?

R. Correcte, sóc el secretari.

P. On teniu la seu?

R. Al carrer Señores de Entenza, 1, d'aquí, a Benavarri. És un local de l'Ajuntament.

P. Alguna associació se us ha adherit?

R. La Lliga Ribagorçana se'ns va atansar, però darrerament s'ha anat desmarcant. Dins l'associació està GUALLENTE, l'associació cultural de Benasc.

P. I les seccions?

R. Estem movent les seccions de Musicologia, Lingüística, Arts Plàstiques, Ciències Humanes i Socials, Ciències de la Naturalesa… De totes formes, cal considerar que som una associació jove, i que estem començant.

P. Treballareu dins de les dos capitals, però a la comarca hi ha més viles…

R. Tenim la intenció de connectar –de fet ja ho estem fent– amb tots els ajuntaments i associacions de la comarca. El treball el fixarem conjuntament.

P. Els projectes?

R. Com a cosa immediata, a l'octubre mos ham plantejat un Fòrum sobre els exèrcits, al desembre l'anuari i, òbviament, mantindrem aquestes jornades anualment.

P. Carles, Enric, aprofiteu les pàgines de *TdF*…

R. Fem una crida a tots els ribagorçans de la diàspora. Convidem a tots aquells que llegeixen aquesta entrevista a connectar-se amb nosaltros o a fer córrer la veu de l'existència de la nostra associació. Us animem a participar-hi. Hi ha alguna cosa més agradable que, des de la llunyania, treballar per la nostra terra?

Estem a disposició de tot aquell que vulga acostar-se-mos.

D. Sarrau

FALLATS ELS CONCURSOS DE COBLES DEL PILAR 2003

Ajuntament de Saragossa. Àrea de Cultura

El proppassat 3 de juliol, els diferents jurats, formats per especialistes i tècnics municipals, i presidits per la Tinent d'alcalde, Rosa Borraz, han decidit atorgar els premis següents:

VI CONCURS DE COBLES ARAGONESES EN LLENGUA CATALANA

Nombre d'originals presentats a concurs: 7

1r Premi, dotat amb 300 € a la millor **COL·LECCIÓ DE COBLES EN LLENGUA CATALANA**
Titulada: «TERRA ARAGONESA» presentada per: MIGUEL ÁNGEL YUSTA PÉREZ, de Saragossa.

1r Premi de 150 € a la **MILLOR COBLA** de totes les col·leccions, a la número 7 de la col·lecció titulada: «TERRA, AIGUA, VENT I FOC» presentada per: ANA DOMÍNGUEZ IBÁÑEZ del Torricó (la Llitera).

2n Premi de 100 € a la **SEGONA MILLOR COBLA** de totes les presentades, a la número 3 de la col·lecció titulada «ENGRUNES», presentada per LLUÍS VENTURA SERRES, d'Arnes (la Terra Alta).

XXIV CONCURS DE COBLES ARAGONESES EN LLENGUA CASTELLANA

Originals presentats: 68

1r Premi, dotat amb 300 € a la **COL·LECCIÓ DE COBLES EN LLENGUA CASTELLANA** titulada «LAS JOTICAS INTERNAUTAS» presentada per: LUIS ESCUDERO LIESA, de Pueyo de Santa Cruz (Huesca).

1r Premi, dotat amb 150 € a la **MILLOR COBLA** de totes les col·leccions, a la número 1 de la col·lecció titulada: «ADIOS» presentada per: MARIO BARTOLOMÉ MARTÍN, de Saragossa.

2n Premi, dotat amb 100 € a la **SEGONA MILLOR COBLA** de totes les col·leccions, a la número 5 de la col·lecció titulada: «SEIS JOTAS DE AMOR VIVIDO» presentada per MIGUEL ÁNGEL YUSTA PÉREZ, de Saragossa.

VI CONCURS DE COBLES ARAGONESES EN ARAGONÈS

Originals presentats: 7

1r Premi, dotat amb 300 € a la **MILLOR COL·LECCIÓ DE COBLES EN ARAGONÈS** titulada: «COPLAS D'UNA TARDI D´ESTIU» presentada per: CHUSÉ MIGUEL LETOSA RODRÍGUEZ, de Saragossa.

1r Premi de 150 € a la **MILLOR COBLA DE TOTES LES COL:LECCIONS**, a la número 5 de la col·lecció titulada: «CAMPANAL» presentada per: CHUSÉ ANTÓN SANTAMARÍA, de Saragossa.

2n Premi de 100 € a la **SEGONA MILLOR COBLA** de totes les col·leccions a la número 2 de la col·lecció «MORIR D'AMOR» presentada per LUIS ESCUDERO LIESA, de Pueyo de Santa Cruz (Osca).

La Cooperativa frutícola del Torricó construeix la II fase d'apartaments per allotjar temporers

■ Anna Enjuanes

ARXIU DESPERTA FERRO

Carrer del Torricó

El projecte pioner es va iniciar al 1999 amb la construcció de vivendes per allotjar a 32 persones a les que s'hi suma ara la mateixa quantitat.

La Cooperativa Frutícola de Sant Bartomeu del Torricó inaugurarà a mitjans de juliol la segona fase de vivendes, per a 32 persones, dintre del projecte iniciat el 1999 i que a servit de model a altres localitats.

El president de la cooperativa, Juan Antonio Plana, ha manifestat que el cost de la inversió ascendeix a 126.000 euros «un gran esforç per una cooperativa frutícola com la nostra» ja que a aquesta quantitat s'ha de sumar el mobiliari i altres ensers de les vivendes. La Diputació General d'Aragó ha concedit una subvenció de 24.000 euros per financiar el projecte i s'està a l'espera que el Ministeri de Treball i Assumptes Socials fagi també la seva aportació econòmica.

La cooperativa Sant Bartomeu, integrada al grup ACTEL de Lleida, va decidir dotar-se fa quatre anys de vivendes dignes per la mà d'obra temporal que necessiten tots els anys els pagesos amb motiu de la recollida de la fruita. Durant el mes de juliol acudeixen al Torricó un centenar de persones per treballar en labors agrícoles que estan coordinats per la coordinadora laboral al llarg dels tres mesos que dura la campanya de recol·lecció.Un servei del que es beneficien més de quaranta empresaris agrícoles, la majoria socis de la cooperativa.

Plana, ha assenyalat «en el poble no hi ha cases de lloguer i les vivendes que té l'Ajuntament estan dedicades a uns altres serveis, per això vam decidir invertir recursos amb una solució que pensem definitiva».

Vivendes

El nou mòdul de vivendes que es construeixen a la vora de les ja existents, en uns terrenys annexes a la cooperativa, consta de quatre apartaments independents amb capacitat per a vuit persones cada una, en total, trenta-dos places a les que aquest any es sumaran unes altres trenta-dos. A més dels dos dormitoris, que hauran de compartir quatre persones, cada apartament té cuina-menjador dotada de tots els electrodomèstics i rentadora a més d'un bany amb tres dutxes, dos lavabos i dos inodors, tot ajustat a la normativa vigent sobre aquest tipus d'allotjaments.

Cost

Durant la campanya de recollida de la fruita els socis de la cooperativa es faran càrrec de les despeses d'allotjament i la resta de l'any estan amb règim de lloguer a preu baix per a treballadors eventuals que treballen al Torricó al sector agroramader i industrial o en localitats properes.

La xarxa de banda ampla –ADSL– al Torricó

Telefònica no dóna servei a poblacions de menys de 2000 habitants

■ A.E.

L'Ajuntamet del Torricó ha decidit proporcionar al municipi la possibilitat de connectar-se a Internet a alta velocitat, mitjançant la creació d'una xarxa pròpia de banda ampla. Davant la negativa de telefònica de donar servei –no preveu aquest tipus de servei en poblacions de menys de 2000 habitants i el Torricó en te 1461– encara que té una important activitat econòmica i industrial que fa imprescindible disposar d'un accés ràpid i eficaç a Internet.

El consistori va aprovar en el pressupost d'aquest any una partida de 18.000 euros per portar al poble una xarxa de transmissió de dades a alta velocitat.

Hèctor Dalmau, tècnic de l'Ajuntamet ha assenyalat que s'ha agafat el punt d'accés a la xarxa a Almacelles d'un proveïdor que allí presta el servei de banda ampla i l'hem portat al Torricó mitjançant estacions de ràdio.

En aquests moments més de 50 usuaris –que s'han constituït en associació (ALTORRICÓN SIN CABLES)– entre empreses, professionals i particulars s'han acollit a la iniciativa amb un cost aproximat d'uns 300 euros.

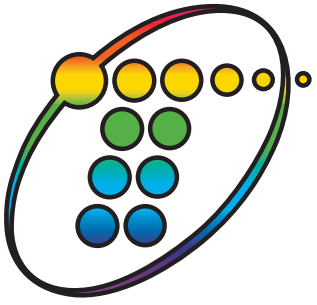

No nya un ral!

Aleix Castellnou

El fet que les coses no van com ens sembla que haurien d'anar és sempre un tema d'actualitat. Se'n parla als cafès, als comerços, als ambulatoris…. És també un afer, aquest de l'estat de coses existent, que renaix constantment a la llum de nous problemes. En la majoria de casos, però, l'economia és sempre present. Quant a això, voldria reproduir una conversa que vaig escoltar a l'estació de Renfe d'Arenys de Mar, atorgant així una certa base empírica a aquestes divagacions sense solta ni volta. La conversa la mantingué una parella integrada per un home i una dona d'uns trenta anys, que esperaven el tren de rodalies en direcció Barcelona:

—I quan t'ha costat? —pregunta la noia.

—Només onze euros… —respon ell.

—Onze euros? I saps quan són onze euros? 1.800 pessetes!

—*Ya ves!*

—Escolta, Marc, això no era a la llista, i només ens queden vint euros a la llibreta.

—*Joder*, no n'hi ha per tant!

—Ets un irresponsable… I ara què farem…

La noia es posa histèrica; el noi, que s'encén una cigarreta, visiblement enfadat i remugant mots inintel·ligibles, fuig estació avall. La noia es queda palplantada, pensativa. Em feu l'efecte que concebia la manera de redreçar la situació. Al cap d'una estona decideix anar-se'n, i ho fa estació amunt, però. En pocs minuts tornen a aparèixer plegats per on la noia havia desaparegut. Aconsegueixen així restar físicament al marge de la resta d'usuaris del tren. Amb tot, els crits que fan se senten perfectament des d'on soc jo, a uns 25 metres. El noi torna a fumar, a la noia se la veu desesperada… I en aquell moment arribà el tren, la qual cosa m'obliga a acabar precipitadament el treball de camp.

Bé, tota una tragèdia generada per una despesa innecessària d'onze euros. La gravetat de l'assumpte rau en què es tracta d'una situació ben real, fins i tot quotidiana en determinats sectors de la població de bona part del país, malgrat que la descripció literària dels fets s'hagi d'encabir

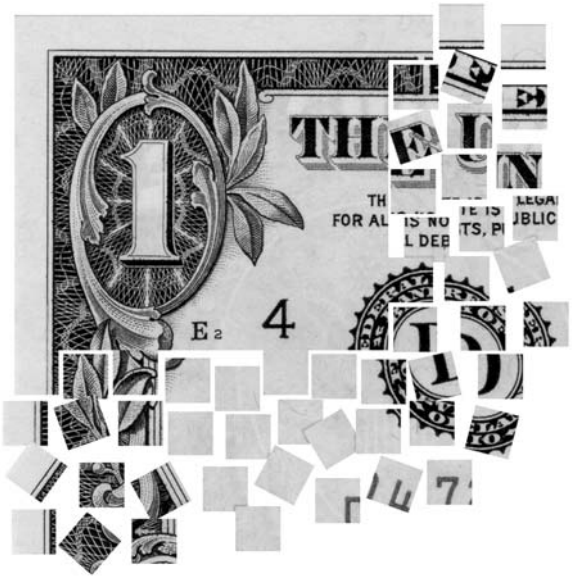

dins el gènere de la comèdia. I què vol dir tot això? Què el món no va bé i que això es degut, sobretot, a què «no nya un ral», per dir-ho planerament. El més fotut és que no sembla pas que l'acció dels polítics hagi de posar-hi remei. Almenys jo no recordo cap programa electoral dels presentats durant les passades eleccions on es parlés de solucions efectives a situacions com l'explicada més amunt. De collonades, en canvi, se n'han dit i fet a cabassos: un diu que vol fer no sé quants milers de pisos a preu de saldo; l'altre que vol acabar amb la precarietat laboral prometent impossibles… Conservar l'esperança de reeixir, tanmateix, encara és possible si hom pensa que el progrés, és a dir, la millora generalitzada de les condicions de vida al planeta, encara ha d'arribar. Hem de ser optimistes i pensar que ens trobem en un moment primigeni de l'evolució de la nostra espècie. Com aquell qui diu, doncs, tot just acabem de sortir de les cavernes.

TOT ENSENYANT LES DENTS

Frescor

Ramon Sistac

L'explosió del Challenger, l'ensorrament en el mar de les glaceres de la Patagònia, el *Big Bang*… O cosa semblant. La sensació que noto al paladar és com la d'un gran esclat de fredor que em fa veure les estrelles. Els queixals pareix que s'esquerden com les muralles de Jericó. Instants després, bocins de vidres trencats i argelagues seques tiren garganxó avall. Senzillament, he tingut la debilitat de demanar l'aigua fresca. I, com sempre, me l'han portat gelada.

I el cas és que l'he demanada perquè estava acalorat. He baixat del cotxe de línia, on he viatjat tremolant de fred, per a traslladar-me a una sala refrigerada on, de ben segur, pillaré un bon constipat. Però, pel trajecte, els carrers asfaltats de la ciutat escupen foc. I els mateixos aires condicionats que glacen els interiors orxeguen els seus humors malsans damunt els soferts vianants.

Hem entrat de ple en la dictadura de l'aigua a punt de congelació, del refresc carregat de gel (com els americans, que *guai*!), del xampany que ja no fa ni *pluff*! Perquè està petrificat, de la sopa freda (ja em diràs tu quina carallada!), de la barra de gelat que no es pot ni tallar, de les cases convertides en iglús…. De la incapacitat, en definitiva, d'adaptar la nostra temperatura de confort a l'estació en què vivim i al temps que fa.

I això, és bo o és dolent? No ho sé pas. Per als antropòlegs, segurament serà part de la darrera fase de domini de l'espècie humana sobre el seu entorn: ja no ens adaptem al medi, sinó que fem que el medi s'adapte a nosaltres. S'ha acabat, doncs, l'evolució de l'espècie *homo sapiens sapiens*. Personalment, i com que sempre m'he sentit una mica *neanderthal*, enyoro aquelles migdiades d'era, davall del lledoner (*llironer*, en dèiem), amb el selló ben amerat i ben suat d'humitat al cantó, amb aigua fresqueta, de la font. I un ametlló a la boca. Migdiada de lledoner, és clar. Perquè diu l'oncle Mario que la de figuera és massa frescal, i pots agafar-hi un refredat.

DESPERTA FERRO

Antoni Badia i Margarit

El professor Antoni Badia i Margarit ha estat guanyador del premi d'Honor de les Lletres Catalanes. Feia anys que s'esperava aquesta notícia i al final ha arribat.

El doctor Badia va nàixer a Barcelona l'any 1920 i a més de ser catedràtic a la Universitat de Barcelona ha estat rector d'aquesta Universitat així com president de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i president de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes.

Els contactes amb la Franja del professor Badia es remunten a l'any 1985 quan va estar escollit president del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana. A principis de l'estiu de l'any 1985, al castell de Mequinensa, sota la serva presidència, es van assentar les bases de l'Àrea Territorial de l'Aragó per participar en l'organització de l'esmentat Congrés.

Dins d'aquest marc, el 26 d'abril de 1986 s va organitzar un sopar literari a Val-de–Roures amb la presidència del conseller de Cultura d'Aragó,Josep Bada, l'alcalde de la població i el doctor Badia, on es va lliurar, entre altres, el 1r Premi Guillem Nicolau que va guanyar l'escriptor Josep Antoni Chauvell. El moment era difícil però el doctor Badia amb la seva autoritat científica, la seva fermesa i humilitat, i amb molta mà esquerra va col·laborar perquè les coses sortiren a la perfecció. Des de la Franja de Ponent la nostra més sincera enhorabona i que per molts anys pugui continuar en aquesta lluita que cada dia els catalans d'arreu duem a terme per conservar aquest gran patrimoni que és la nostra llengua.

Joaquim Montclús

Conveni marc de col·laboració entre el Govern d'Aragó, el Centro Dramático de Aragón i l'Ajuntament de Graus

■ **Pilar García Villacampa**

Javier Callizo, conseller de Cultura d'Aragó i Ramón Miranda, alcalde de Graus signant el conveni marc de col·laboració

L'objectiu és realitzar activitats conjuntes del Centro Dramático de Aragón.

El Teatro Espacio Pirineos de Graus tindrà rang de seu complementària.

El Conseller de Cultura i Turisme del Govern d'Aragó i president del Consell d'Administració del Centro Dramático de Aragón (CDA), Javier Callizo, i l'alcalde de Graus, Ramón Miranda, han subscrit un conveni marc de col·laboració per a l'organització, realització i desenvolupament conjunt d'activitats del Centro Dramático de Aragón, que tindrà una vigència de quatre anys.

En virtut d'aquest acord, el Teatro Espacio de Graus tindrà el rang de seu complementària del CDA i la programació de les produccions pròpies del CDA en aquesta localitat tindrà lloc durant els tres mesos següents a l'estrena oficial.

Per a cada producció pròpia s'establirà el nombre concret d'actuacions a celebrar a Graus i la dita programació s'inclourà en el calendari de les activitats del CDA.

En el cas de produccions de gran format, el CDA i l'Ajuntament de Graus assumiran, a parts iguals, la totalitat de les despeses que origini cada espectacle. De la mateixa forma, els ingressos derivats de la venda d'entrades per a cada espectacle correspondran al 50 per cent per a cada part firmant. El preu de venda de les entrades per a espectacles de gran format serà fixat de comú acord sense que pugui ser inferior a 6 €.

Pel que respecta a espectacles de format mitjà o petit de les produccions pròpies del CDA serà l'Ajuntament de Graus qui assumirà la totalitat de les despeses i també li correspondran la totalitat dels ingressos que generi la venda d'entrades, el preu de les quals fixarà lliurement l'Ajuntament grausí.

Segons recull l'acord, el Centro Dramático de Aragón es compromet a realitzar una presentació específica de cada espectacle organitzat a Graus. Aquesta presentació tindrà lloc el mateix dia de la seua actuació, amb la presència del director de l'espectacle, del seu autor, si és possible, i d'algun o diversos actors, així com del director del CDA.

A més a més, el CDA organitzarà a Graus, amb caràcter suplementari a les produccions pròpies, d'altres activitats relacionades amb el teatre, com ara cursos, seminaris i presentacions de llibre, entre d'altres. També s'hi podran organitzar, si la producció pròpia i els espais escènics ho permeten, la celebració dels últims assaigs generals amb entrada lliure a grups prèviament concertats.

Finalment, el mateix dia de l'actuació es podran desenvolupar activitats de caire pedagògic relacionades amb els espectacles previstos i adreçats als centres d'ensenyament, grups teatrals i diferents associacions de la Comarca de la Ribagorça.

Amb aquesta firma són ja quatre els ajuntaments que s'han sumat a la realització conjunta d'activitats del CDA. El proppassat 14 d'abril es va subscriure el conveni amb l'Ajuntament de Casp, el 15 de maig d'enguany es va firmar amb l'Ajuntament de Borja i el passat 10 de juny, amb l'Ajuntament de Fraga.

Kiruna (Suècia)
Llums i ombres d'un país multilingüístic (I)

■ **Màrio Sasot**

MÀRIO SASOT

Ajuntament de Kiruna, Suècia

No és gens estrany que els organitzadors de la Conferència Internacional de Llengües Minoritàries haguessen pensat en Kiruna com a seu de la IX edició, que tingué lloc els dies 6 i 7 de juny.

La municipalitat de Kiruna abasta una extensa regió de 100.000 kilòmetres quadrats al nord de Suècia, on viuen tan sols 27.000 habitants, d'ells uns 16.000 dins del casc urbà de Kiruna. En aquesta petita comunitat humana conviuen quatre llengües: El suec, el saami (o lapó), el finès i el meänkieli (una variant dialectal del finès molt arrelada a les regions septentrionals de Suècia).

El govern suec, després de diversos debats (no tan agres com els que es produeixen a Aragó per la qüestió lingüística) ratificà l'any 2000 la Carta Europea de les Llengües Regionals i Minoritàries i reconegué l'existència de sis llengües en el seu territori (les quatre esmentades que es parlen a Kiruna a més del romaní (parlada pels gitanos d'aquest país) i l'hebreu.

El parlament d'aquest país, com a conseqüència d'aquesta ratificació, va crear una comissió que elaborarà, en 2002, un informe que proposa crear una Llei de Llengües que canviï el paper de la llengua sueca dins de la Constitució, substituint l'expressió «la llengua dels suecs» per «la principal llengua dels suecs". En aquell mateix any s'aprovaren dues Lleis que regulen l'ús del finès/meankieli i del saami en alguns dominis oficials a les regions del nord.

Una realitat plural

Però quina és la realitat que es palpa (o s'escolta) pels carrers de Kiruna? D'entrada hi ha un evident divorci entre la vida oficial, de la burocràcia i dels serveis públics, on és el suec l'única llengua emprada, i la vida social, on cada una de les comunitats de parlants empra la seua llengua familiar. Però al contrari del que passa a Finlandia, on el suec com a llengua minoritària mereix la retolació bilingüe de tots els carrers d'Helsinki i les principals ciutats fineses, a Kiruna, l'única llengua escrita que es veu als carrers és el suec.

Als carrers se sent el finès (normatiu o dialectal) i el saami, però sempre en barris o comunitats específiques, doncs els parlants d'aquestes llengües minoritàries tenen una composició social, ètnica i cultural ben diferenciada dels de llengua i cultura sueca.

Els finoparlants provenen de comunitats religioses d'una secta evangèlica que van venir de la veïna Finlandia per a «evangelitzar» als lapons i als suecs del nord durant els segles XVI i XVII. Són una gent que vesteix de forma sòbria, una mica xapada a l'antiga, i d'un

nivell social humil, mig-baix, amb algun petit sector marginal. Tenen els serveis religiosos anglicans en la seua llengua a determinades hores del cult, compartits amb les misses en suec i en anglès (per a la petita comunitat de científics i militars nordamericans que viuen a les rodalies de Kiruna).

Els lapons eren (i ho són encara en un 15%) una població nòmada, que vivia tradicionalment del pasturatge de rens i que la seua llengua materna ha estat la salvaguarda de la seua cultura en front de les diverses llengües alienes que devien aprendre en el transcurs del pasturatge estiuenc als corrals hivernals o de la llengua oficial del país d'acollida permanent.

La minoria finesa, encara que formen una comunitat amb molts lligams familiars i afectius i que miren de conservar per via oral les seues tradicions, costums i creències, no porten a terme cap activitat cultural rellevant. Els estudiants no reben classes de finès a l'escola i no gaudeixen de la producció cultural que la minoria finesa del sud de Suècia, de més recent implantació a aquest país, procedents de les grans onades migratòries dels anys 60 i 70, sí ha aconseguit, com tenir editorials de llibres en finès, una companyia dramàtica estable en esta llengua (Uusi Teatteri d'Estocolm), etc.

Satu Gröndhal, especialista en literatura de llengües minoritàries, assenyala que «mentre, a les regions del nord, els finoparlants no escriguen ni llegeixen en la seua llengua ni vegen la necessitat d'estudiar-la a l'escola, els símptomes de recuperació i normalització seran molt dèbils.

(En el pròxim número parlarem de la situació del saami).

Generalitat i DGA signen un conveni de col·laboració en matèria d'ensenyament

■ Merxe Llop

MERXE LLOP

La consellera d'Ensenyament de la Generalitat, Carme-Laura Gil, i la titular del Departament d'Educació i Ciència del Govern d'Aragó, Eva Almunia, van signar el passat 3 de juliol un conveni marc de col·laboració, amb una vigència de tres anys, «per a la promoció mútua de l'ensenyament de la llengua catalana i contribuir activament en la consecució d'aquest objectiu en l'àmbit de l'educació».

Ambdues conselleres justificaren aquest acord per «els lligams històrics, culturals i lingüístics que uneixen des de fa segles Catalunya i Aragó» el que constitueix un camp favorable per al desenvolupament de relacions entre centres escolars, ensenyants i alumnes.

Les dues administracions consideren positiu treballar per al desenvolupament d'accions coordinades, tot i tenint en compte les competències respectives del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya i del Departament d'Educació i Ciència del Govern d'Aragó. Una cooperació entre comunitats que abastaria matèries com la recerca en educació, la difusió d'iniciatives pedagògiques, de formació inicial i continuada del personal, de creació de recursos didàctics, etc.

Objectius

• L'objecte d'aquest conveni és establir els termes de la col·laboració entre el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya i el Departament d'Educació i Ciència del Govern d'Aragó per a la promoció de l'ensenyament de la llengua catalana en l'àmbit de l'educació per a aconseguir el qual les dues institucions es comprometen a actuar coordinadament.

• Com a objectius més concrets, en aquesta primera reunió es plantejaren promoure l'aprenentatge del català i la innovació educativa referida a aquest aprenentatge, desenvolupar projectes d'especial interès comú entre la Comunitat Autònoma de Catalunya i la Comunitat Autònoma d'Aragó, facilitar les trobades d'alumnes i professors a fi de promoure intercanvis escolars, intercanvis d'estudiants, trobades d'ensenyants, estades professionals o lingüístiques, promoure activitats de cooperació per a l'educació i la formació professional i contínua, desenvolupar els intercanvis i les accions comunes dins el domini de la formació inicial i contínua dels inspectors/es d'Ensenyament, dels directors/es de centre, dels ensenyants, del personal dels centres de recursos i formador.

Altres formes de col·laboració que contempla el conveni és promoure la difusió, l'intercanvi i la producció d'eines pedagògiques en català, tot desenvolupant les relacions ja existents entre el Centre de Professors i Recursos de Fraga i la Direcció General d'Ordenació i Innovació Educativa, així com afavorir els projectes educatius que valorin el patrimoni cultural i lingüístic d'ambdues comunitats des de l'escola primària fins a la Universitat.

Este acord marc ha estat publicat al Boletí Oficial d'Aragó núm. 70 de 11 de juny de 2003.

RECONEIXEMENT A JOAQUIM ARENAS ABANS DEL SEU RETIR

El dia proppassat 19 de juny de 2003 va tenir lloc a Barcelona un acte de reconeixement a Joaquim Arenas, cap del Servei d'Ensenyament del Català, al qual hi vaig assistir aprofitant l'amable invitació que va fer el seu equip per celebrar el seu comiat de jubilació. Va estar un salpat de detalls carregats d'il·lusió i d'estimació.

A la seu del SEDEC del carrer Casp l'acte començà amb rapsodes, músics, dansaires, titelles,etc.

Joaquim Arenas és un punt de referència imprescindible en la incorporació i ús del català a l'escola. De 1976 ençà, quan es posà en marxa el Servei d'Ensenyament del Català, Joaquim Arenas posava els puntals que haurien de sostenir, en un futur immediat, el galop d'una llengua que havia de recuperar el terreny perdut, coordinant la formació dels assessors del SEDEC. Al 1983 arribà la Llei de Normalització Lingüística i un any després, Joaquim Arenas és nomenat cap del Servei d'Ensenyament del Català i des d'aleshores es prodigà extensivament a través d'articles, viatges, llibres, conferències, etc. Els anys vuitanta i noranta van estar anys d'impuls de la normalització lingüística i de reciclatge del professorat a Catalunya. L'aplicació de la LOGSE va suposar un nou impuls en l'ús de la llengua catalana en la docència.

Des del començament de l'ensenyament de la llengua catalana a l'Aragó, Joaquim Arenas ha estat sempre el referent a Catalunya i la seua implicació ha estat total en les activitats de formació dels mestres de català, a l'Escola d'Estiu a Fraga, etc.

Per tot això, per la teua dedicació i per la teua persona, moltes gràcies Joaquim.

M.Ll.

GALERIA DE PERSONATGES

Maria López Fontanals

«A poc a poc anem aconseguint fites per tal de poder fer estimar i perpetuar els bens culturals del nostre territori»

■ **D. Sarrau**

La Maria López Fontanals, llicenciada en Humanitats i tècnica de cultura, va nàixer a Fraga ara fa 24 anys. La seva feina és la de bibliotecària al Centre de Secundària Ramón J. Sender de Fraga i coordinadora de diversos grups de lectura a la Comarca del Baix Cinca. Encara i així, el seu plaer de llegir i treballar en el món de la literatura i les biblioteques escolars ho compagina amb l'afecció pel Patrimoni. Ella és de les que creu que el Patrimoni Cultural del Baix Cinca és força rellevant, i per això, mitjançant la Beca d'investigació que cada any atorga l'Institut d'Estudis del Baix Cinca, va dissenyar un projecte per a la creació de la Secció de Patrimoni Cultural de la mateixa entitat. Des de fa un any i mig la Secció funciona amb els objectius de catalogar, investigar, divulgar i donar a conèixer el Patrimoni de la Comarca del Baix Cinca, de la qual ella és ànima i cor. «Està clar que és una feina lenta i molt costosa –diu– però poc a poc anem aconseguint fites per tal de poder fer estimar i perpetuar els bens culturals del nostre territori». A la pregunta de quina cosa ressaltaria de l'actuació de la Secció en aquest any de durada, s'ha referit a la darrera adquisició de documents històrics, que tenen intenció de cedir en el moment en què les entitats públiques habiliten un lloc adequat i en condicions. A més a més ha destacat la sèrie d'itineraris guiats per la ciutat que, juntament amb l'Associació d'Amics i Veïns del Casc Històric de Fraga, estan duent a terme des de maig de 2002. L'activitat consisteix en itineraris històrics i culturals pel Casc Antic amb la intenció de dinamitzar la zona antiga de la ciutat i donar a conèixer el Patrimoni Local.

PEP LABAT

La Maria al lliurament de premis 6 de novembre 2001

CRÒNIQUES TAGARINES

Prou

■ **Esteve Betrià**

En l'anterior crònica he intentat fer veure com poques persones reconeixen que conserven, sovint involuntàriament i amb intensitat diversa, comportaments socialment reprovables com són el matxisme, la corrupció o el racisme. Ara, en aquesta crònica, intentaré fer veure com valors com ara el pacifisme, l'ecologisme, la llibertat o la fraternitat són aparentment assumits sense gaires reserves –amb escàs esperit crític– per aquestes mateixes persones, és a dir per la majoria de la societat. I per fer-ho tornaré a valer-me de l'ús d'un adverbi (recordeu que els adverbis són els mots matisadors per excel·lència), en aquest cas de l'adverbi prou. Ja veureu, suposo, que es tracta de la mateixa cosa però vista des d'una perspectiva oposada.

En els últims mesos, en relació a les manifestacions pacífiques en contra de la guerra a l'Iraq, s'ha sentit en boca de molts polítics del Partit Popular que ells també eren pacifistes, o almenys que ells també estaven en contra de la guerra –senyors, tothom està en contra de la guerra, militars inclosos, caldria afegir–, contra la guerra en abstracte. Sens dubte, també ells –els del PP– són pacifistes, però la guerra a l'Iraq els resulta tan inevitable com la lluita contra al nazisme a la Segona Guerra Mundial. ¿És que els pacifistes no van combatre l'Alemanya hitleriana?, deien. I tenien, si més en part, raó: només cal recordar que Bertrand Russell, conegut matemàtic, filòsof i pacifista anglès, es va passar gairebé tota la Primera Guerra Mundial a la presó per oposar-se pacíficament a l'enfrontament entre el seu país i els imperis centrals, mentre que en la Segona Guerra Mundial va donar suport –un cop iniciat el conflicte armat, això sí– als països aliats enfront l'eix Berlín-Roma-Tokyo. Bertand Russell, era pacifista? Prou; és a dir, sense excedir-se. Tot és matisable. Trenta anys més tard, en temps de la intervenció armada dels EE. UU. al Vietnam, Russell va tornar a mostrar-se radicalment en contra de la guerra.

De la mateixa manera que quan em demanen si sóc matxista responc que no gaire, quan em pregunten si sóc pacifista, ecologista, liberal,… responc que prou, un adverbi que em permet contestar afirmativament a la pregunta impertinent alhora que introdueixo la idea que davant certes circumstàncies puc perfectament deixar de ser allò que és objecte de pregunta. Dit d'una altra manera: intento controlar el meu matxisme/racisme,… alhora que miro de no excedir-me en el meu pacifisme/ecologisme,… Tot s'ha de saber matisar.

Tanmateix el valor matisador de 'gaire' i 'prou' se'm perd si la pregunta se'm fa en castellà i s'espera que responga també en aquesta llengua: *¿Eres machista?* –No demasiado; *¿Eres pacifista?* –*Suficiente*. No sé, trobo que alguna cosa s'ha quedat pel camí –o potser sóc jo que no en sé prou de castellà–, però no és el mateix *no demasiado* que 'no gaire' ni a *suficiente* li corespon 'prou'.

Jornades sobre normalització lingüística i cultura popular a Mallorca i Menorca

■ **Marià Àlvarez**

El Sindicat de treballadores i treballadors de l'ensenyament, intersindical de les Illes Balears (STEI-i), dins els actes prevists durant el 2003 per celebrar els 25 anys de la seva creació, organitza unes Jornades de Normalització Lingüística i Cultura Popular. Aquestes Jornades van començar a les Pitiüses el mes de maig i continuaran a la tardor a Mallorca, del 25 al 27 de setembre, i a Menorca el 10 i 11 d'octubre.

L'objectiu d'aquestes jornades és treballar la cultura popular pròpia de cada illa i d'una part de la resta de Països Catalans. A les Pitiüses coincidiran la cultura popular pròpia i la del País Valencià. A Mallorca la de l'Alguer, el Principat de Catalunya i País Valencià juntament amb la cultura mallorquina. A Menorca, la cultura menorquina i la de la Franja Oriental d'Aragó amb la participació dels professors i animadors culturals Màrio Sasot i Antonio Bengochea.

Hi assistiran persones rellevants de la cultura popular de les Illes, de Catalunya i del País Valencià. Entre altres matèries s'impartiran tallers pràctics de literatura oral i de música i dansa per part de persones que coneixen en profunditat la feina que fan i que tenen experiència pedagògica.

Les Jornades se celebraran a les tres illes, seran independents, no es repetiran continguts i seran complementàries les unes de les altres. Serviran per impulsar la normalització lingüística i cultural cap als nostres associats i persones interessades que treballin en aquesta temàtica. Hi haurà en cada sessió una conferència, una taula rodona, uns tallers pràctics de literatura oral, de música i de dansa. Tota la informació de les Jornades es recollirà en una edició escrita, un vídeo i un CD.

L'STEI-i, organitzador de les Jornades, creu que és necessari dinamitzar la cultura popular per afavorir el procés de normalització lingüística a les Illes Balears. «La cultura pròpia de les Illes Balears s'expressa en llengua catalana i per tant és un mitjà molt útil per assolir dos objectius: el primer, per reafirmar la consciència de la pròpia identitat i el segon, per poder fer conèixer la nostra cultura a les persones immigrades d'altres països». Explica Maria Antonia, membre del Comité Organitzador d'aquestes Jornades.

Per a informar-se més a fons dels continguts i aconseguir els passatges i l'allotjament a bon preu, podeu telefonar a: l'STEI-i Mallorca: 971 90 16 00 i preguntar per Maria Antonia Font.

SOM D'EIXE MÓN

Sensacions d'estiu

■ **Francesc Ricart i Orús**

Com que no ens deurem tornar a *veure* fins d'aquí dos mesos, voldria compartir unes sensacions que tinc en arribar a la frontera de l'estiu –un estiu ben llampant quan algú llegisca aquestes ratlles.

De fredes i de calentes, de locals i *universals*. Ja fa setmanes que han passat les eleccions i ja s'han conformat els ajuntaments i el Govern d'Aragó i ja s'entrelluquen les possibles polítiques a partir dels colors o partits que els presideixen i els pactes que hi han fet. Per enllaçar amb el darrer article d'aquesta secció, els he de dir que tinc la sensació que l'esperada Llei de llengües segurament no la tindrem quan vostès hagen llegit aquest paper… Ep!, tanmateix, felicitem l'amic Chauvell per l'alcaldia del Campell i que hi puga dir la seua, en la cosa de la llei i en els altres afers.

La sensació calenta, pròpia del foc de Sant Joan i de les temperatures que ens agobien aquests dies, que suposa acudir a les convocatòries d'estiu que s'anuncien pertot arreu: a Amposta, la tercera edició de Culturaviva que vol ser una trobada dels àmbits culturals catalans; la ciutat de l'Ebre va ser un escenari ideal per a mostrar la necessitat de lligar les preocupacions (la llosa del PHN) amb les manifestacions lúdiques i de reflexió; a Amposta vam entendre una mica més que *lo riu és vida!* És l'hora de la convocatòria de l'Escola d'estiu de mestres a Fraga, i de les activitats de l'estiu per als xiquets… En fi allò de tota cuca viu.

Sensacions contradictòries des de la ignorància –la meua– i davant els fenòmens musicals que s'anuncien per a l'estiu: *Groove Parade*, al Monegres o *Senglar rock* a Montblanc, on participarà l'amic Anton Abad. Sensació de suor freda, no sé com dirne del que sento davant els moviments de masses en plena època canicular… Però és que un és tan ignorant…

De ràbia, mantinguda i continguda, en conèixer el llibre *Els papers de Salamanca* (de J. Cruanyes), un llibre que ajuda a entendre una cosa increïble que ha passat fa quatre dies (total des de La Guerra) i de la qual encara se n'haurà de parlar i, en conseqüència, exigir el retorn de tot allò expoliat.

Sensació d'europeisme expectant o d'una expectativa europea per entendre la Constitució europea. Perquè un no sap (o sí que ho sabem o ens ho podem témer) el tracte que tindran les nacionalitats o les cultures de nacions sense estats, entre altres coses perquè l'Estat que ens ha correspost a la rifa de la història no està d'històries o sí, però a la seua manera: Espanya reivindica el Penyal de Gibraltar (pèrdua del 1713) i es fa el ronso davant reivindicacions lingüístiques procedents dels territoris de la corona catalanoaragonesa (rampinyats el 1714!).

Us deixo triar la sensació per a aquestes menudències: l'estafa de l'arribada a Lleida del TGV; el compromís del President Marcel·lí Iglesias per a tirar endavant la llei de llengües (sensació coneguda perquè ja és el segon camí); la sensació davant el denominat full de ruta a l'Orient Mitjà; la sensació davant possibles canvis del paisatge polític català a la tardor; per la impunitat dels vàndals de l'Aiguabarreig… Ja ho veuen, l'estiu pot ser propici per desvetllar moltes sensacions o per endreçar les que ja tenim cap a evidències i consolidacions que un desitjaria a favor dels seus interessos.

És clar que només són sensacions i les sensacions només són sensacions.

Literatures estatals *vs* literatures lingüístiques

■ **Esteve Betrià**

A primer cop d'ull resulta difícil trobar la relació entre dos conceptes aparentment tan incompatibles com són estat i literatura. En un segon cop d'ull, també; en especial si quan un hom parla d'estat i de literatura té *in mente*, en el primer cas l'Estat, en majúscula, i en el segon la Literatura, també en majúscula. La cosa seria un poc més fàcil, o no tan complica, si en lloc de l'Estat hom parlés del poder, perquè això sí, tothom sap que la literatura sempre ha mantengut estretes relacions, d'aquelles que avui són qualificades d'amor-odi, amb el poder entès en un sentit ampli, i no només polític. Però deixem-ho de banda això del poder i la literatura perquè no és exactament, encara que en ocasions ho puga semblar, la mateixa cosa el Poder i l'Estat.

Abans de continuar aquesta digressió convindrà deixar clar que, en principi, per a mi si més no, tota literatura associada a una determinada llengua –més enllà o més ençà de la història interna, és a dir la producció literària, de cada literatura– hauria d'ésser igual a qualsevol altra literatura, de la mateixa manera que tota llengua és igual a una altra llengua, si més no pel que fa a la seua capacitat de comunicació en la societat en què s'insereix.

La classificació tipològica o descriptiva de la literatura en general es pot fer des de diferents perspectives: a partir dels gèneres literaris, a partir de l'oralitat o de l'escriptura, a partir dels corrents de pensament i dels ideals estètics dominants en un temps històric concret, a partir de la història política i social d'un determinat grup humà, etc.; o bé, com s'acostuma a fer, a partir de la barreja o combinació d'aquestes, i d'altres, visions del fet literari. Però també es pot fer una classificació de la literatura –convindrem que de fet és com més sovint es fa– a partir dels estats –entesos com a unitats politicoadministratives– on s'inscriuen com a ciutadans els escriptors observats, o bé –més ocasionalment– tenint només en compte la llengua de què se serveixen un determinat grup d'escriptors. I si en l'intent reflexiu, descriptiu i elemental, s'adopta la primera d'aquestes dues últimes opcions classicadores hom pot trobar, almenys, quatre possibilitats prou divergents:

a) Amb un estat monolingüe que conté dins de les seues fronteres pràcticament tots els parlants d'una determinada llengua, per tant cal suposar que la literatura generada en aquest estat serà l'escrita en la llengua dels seus habitants. Certament es tracta d'un cas poc freqüent, encara que possible: ningú no dubtarà que la literatura islandesa és la està escrita en islandès pels ciutadans islandesos.

b) La cosa es pot complicar força més quan un estat –o la societat en què s'hi inscriu– és també monolingüe –o se sent monolingüe– però compateix amb altres estats una mateixa llengua. Amb freqüència es tracta de llengües prestigiades i parlades per un gran nombre de persones i, sovint, les literatures associades a aquestes llengües, diguem-ne, transestatals, són qualificades com grans literatures, ni que siga per la gran producció bibliogràfica que acostumen a generar. Ja se sap, una gran llengua (és a dir, que compta amb molts parlants) se suposa que ha de produir una gran literatura. Però, la literatura portuguesa o l'anglesa –per posar dos casos relativament pròxims–, són només, em pregunto, les generades pels parlants, o escriptors, europeus del portuguès o de l'anglès? ¿Formen part de la literatura portuguesa també els escriptors brasilers o moçambiquesos atès que aquests escriptors s'expressen a través d'un mateix instrument: la llengua portuguesa? Penso, i ho deixo ací, que l'instrument genera la literatura, evidentment a través de l'obra individual de l'escriptor.

c) La cosa es complica encara més si l'estat sobre el qual s'intenta descriure la literatura que s'hi genera és clarament un estat multilingüe –amb llengües reconegudes per aquest mateix estat com a pròpies– i les llengües d'aquest estat són alhora llengües pròpies d'estats veïns i de societats pròximes. ¿Només s'ha de tenir en compte l'estat per a poder parlar de literatura belga o suïssa? Els escriptors francòfons que són, i se senten, ciutadans del Regne de Bèlgica o de la Confederació Helvètica, pertanyen o no pertanyen a la literatura francesa? O bé formen part, amb els seus conciutadans que escriuen en llengua germànica, d'una hipotètica literatura belga o suïssa? La cosa és complicada i les apreciacions individuals ara hi tenen un paper decisiu.

d) Fins ara he esmentat tres casos de literatures amb escriptors que empren llengües que tenen el reconeixement dels estats dels quals aquests escriptors són ciutadans. Són literatures que podríem qualificar de literatures estatals, identificables, amb els matisos que calga fer, amb uns estats determinats. Però que passa amb una quarta possibilitat: la dels escriptors que empren una llengua que no és acceptada com a pròpia per l'estat, o els estats, als quals pertanyen, com a ciutadans, aquests escriptors? ¿És literatura francesa la produïda pels escriptors bascos o bretons que són alhora ciutadans francesos? ¿És literatura espanyola la generada pels escriptors catalans del sud dels Pirineus? Aquest seria el cas de les que, provisionalment, anomeno literatures lingüístiques: les que només tenen reconeixement a través de la llengua emprada.

Evidentment, aquest últim cas, el de les literatures lingüístiques, és el que afecta als escriptors catalans que formen part, com a ciutadans, d'un estat que no sent com a pròpia tota literatura que no siga feta en espanyol, malgrat que siga obra de ciutadans espanyols. Si no és així, a què ve que el premi literari més important atorgat per l'Estat espanyol porte el nom de l'escriptor castellà més reconegut internacionalment i, sobretot, que estiga destinat en exclusiva a escriptors en espanyol, siguen o no aquests escriptors ciutadans de l'Estat espanyol? Com és, em pregunto, que la institució que ha de vetllar per la promoció de la cultura, inclosa la literatura, de l'Estat espanyol a l'exterior porte també el nom d'aquest escriptor? O que el símbol d'aquesta institució siga l'emblemàtica lletra **ñ**, exclusiva de l'espanyol? L'Estat espanyol, malgrat l'antinòmia, ho té prou clar: els ciutadans espanyols que no empren el castellà en les seues obres literàries no tenen el ple reconeixement, i protecció, de les institucions de l'Estat.

instituto de estudios altoaragoneses
(Diputación de huesca)